

MINISTERSTWO EDUKACJI I NAUKI

DEPARTAMENT STRATEGII, KWALIFIKACJI I KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO

Warszawa, 22 marca 2021 r.

DSKKZ-WKD.053.1.2021.DI

Pani

Szanowna Pani,

odpowiadając na Pani petycję w sprawie zakładania szkół dla dorosłych Departament Strategii, Kwalifikacji i Kształcenia Zawodowego Ministerstwa Edukacji i Nauki (DSKKZ-MEiN) uprzejmie informuje.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 70 gwarantuje każdemu (tj. dzieciom, młodzieży i osobom dorosłym) prawo do nauki i bezpłatną naukę w szkołach publicznych¹ oraz stanowi, że nauka jest obowiązkowa do 18. roku życia. Równocześnie na władze publiczne nakłada obowiązek zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia.

Odpowiednio do wskazanych powyżej norm konstytucyjnych sposób wykonywania obowiązku szkolnego i obowiązku nauki określa ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe² (dalej: ustawa Prawo oświatowe). Przed dniem 1 września 2017 r. analogiczne regulacje zawierała ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty³ (dalej: ustawa o systemie oświaty).

Obowiązek uczęszczania do szkoły rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat, oraz trwa do ukończenia szkoły podstawowej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 18. roku życia⁴. Na wniosek rodziców naukę w szkole podstawowej może także rozpocząć dziecko, które w danym roku kalendarzowym kończy 6 lat. Obowiązek szkolny spełnia się przez uczęszczanie do szkoły podstawowej publicznej albo niepublicznej. W latach 1999 - 2019 obowiązek szkolny obejmował uczęszczanie do szkoły podstawowej i gimnazjum, publicznych

¹ Tylko w publicznych szkołach wyższych dopuszcza się świadczenie niektórych usług edukacyjnych za odpłatnością w przypadkach wskazanych ustawą.

² Dz.U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.

³ Dz.U. z 2020 r. poz. 1327, z późn. zm.

⁴ Art. 35 ustawy Prawo oświatowe.

albo niepublicznych⁵. Po ukończeniu szkoły podstawowej obowiązek nauki spełnia się przez: uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadpodstawowej, albo realizowanie, zgodnie z odrębnymi przepisami, przygotowania zawodowego u pracodawcy. Uczeń, który ukończył szkołę ponadpodstawową przed ukończeniem 18. roku życia, może również spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły wyższej lub na kwalifikacyjne kursy zawodowe⁶. Niespełnianie obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁷.

Strukturę ustroju szkolnego zapewniającą możliwość realizowania obowiązku szkolnego i obowiązku nauki określono w art. 18 ustawy Prawo oświatowe. W obecnym stanie prawnym system szkolnictwa (bez szkół wyższych) obejmuje publiczne i niepubliczne szkoły:

- 1) ośmioletnią szkołę podstawową;
- 2) szkoły ponadpodstawowe:
 - czteroletnie liceum ogólnokształcące,
 - pięcioletnie technikum,
 - trzyletnią branżową szkołę I stopnia,
 - trzyletnią szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
 - dwuletnią branżową szkołę II stopnia,
 - szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku.

W konsekwencji ww. regulacji normujących warunki spełniania obowiązku szkolnego i obowiązku nauki w Polsce odsetek osób dorosłych z niepełnym wykształceniem podstawowym (tj. nieposiadających świadectwa ukończenia szkoły podstawowej) jest znikomy i obejmuje wyłącznie przypadki losowe wynikające z trudnej sytuacji życiowej. Co roku ok. 85% absolwentów szkół podstawowych wybiera dalsze kształcenie w szkołach ponadpodstawowych zapewniających uzyskanie wykształcenia średniego⁸ (liceum ogólnokształcące lub technikum), których ukończenie umożliwia dalsze kształcenie w szkołach wyższych. Pod względem poziomu wykształcenia mieszkańców Polska należy do czołówki państw europejskich: odsetek osób w wieku 25-64 lata, które ukończyły edukację na poziomie co najmniej średnim, w roku 2018 wyniósł 92,4% przy średniej 78,1% dla krajów Unii Europejskiej⁹.

W obecnym stanie prawnym system oświaty zapewnia osobom dorosłym możliwość:

- uzupełniania wykształcenia ogólnego (podwyższenia poziomu wykształcenia) poprzez kształcenie w szkołach dla dorosłych, tj. odpowiednio w szkole podstawowej dla dorosłych albo w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych;

⁵ Art. 16 ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz art. 118, 127 i 128 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe (Dz.U. poz. 60, z późn. zm.).

⁶ Art. 36 ustawy Prawo oświatowe.

⁷ Art. 42 ustawy Prawo oświatowe.

⁸ Coroczne publikacje GUS „Oświata i wychowanie” dostępne na stronie internetowej <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/>

⁹ Kapitał ludzki w Polsce w latach 2014-2018, GUS 2019, publikacja dostępna na stronie internetowej <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania-zbiorcze/>

- zdobywania lub zmiany kwalifikacji zawodowych i specjalistycznych poprzez kształcenie na kwalifikacyjnych kursach zawodowych, a w przypadku osób posiadających wykształcenie średnie także w szkole policealnej.

Szczególną ścieżkę kształcenia przewidziano ponadto dla absolwentów branżowej szkoły I stopnia, którzy mogą kontynuować naukę w branżowej szkole II stopnia, w celu uzyskania wykształcenia średniego branżowego oraz dyplomu zawodowego w zawodzie nauczanym na poziomie technika, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia. Absolwenci branżowej szkoły I stopnia mogą także uzyskać wykształcenie średnie poprzez kształcenie w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych poczynając od klasy drugiej¹⁰.

W szkołach dla dorosłych kształcenie odbywa się w formie stacjonarnej lub zaocznej, a w branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej kształcenie może odbywać się w formie dziennej, stacjonarnej lub zaocznej¹¹. Stosownie do postanowień art. 4 pkt 29a, 29b i 29c ustawy Prawo oświatowe kształcenie odbywa się:

- w formie dziennej - przez 5 lub 6 dni w tygodniu,
- formie stacjonarnej - przez 3 lub 4 dni w tygodniu,
- w formie zaocznej - co 2 tygodnie przez 2 dni, a w uzasadnionych przypadkach co tydzień przez 2 dni.

Ustalenie godziny rozpoczynania i kończenia zajęć edukacyjnych pozostawiono w kompetencjach poszczególnych szkół, co umożliwia uwzględnienie preferencji słuchaczy.

Niezależnie od przedstawionych powyżej możliwości podwyższenia poziomu wykształcenia poprzez naukę w odpowiednim typie szkoły publicznej lub niepublicznej (tj. odpowiednio w szkole podstawowej dla dorosłych, liceum ogólnokształcącym dla dorosłych, branżowej szkole II stopnia dla osób posiadających wykształcenie branżowe) osoba, która ukończyła 18 lat, może uzyskać świadectwo ukończenia szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego w trybie eksternistycznym, poprzez zdanie egzaminów eksternistycznych przeprowadzanych przez okręgową komisję egzaminacyjną. Egzaminy eksternistyczne są przeprowadzane z zakresu obowiązkowych zajęć edukacyjnych określonych w ramowych planach nauczania szkół dla dorosłych, na podstawie wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego¹². Przygotowanie do takich egzaminów można uzyskać na kursach kompetencji ogólnych prowadzonych przez placówki kształcenia ustawicznego¹³. Kursy kompetencji ogólnych są realizowane na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 marca 2019 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych¹⁴, w tym także z wykorzystaniem metod

¹⁰ Art. 19 ust. 2 pkt 4 i 5 ustawy Prawo oświatowe.

¹¹ Art. 18 ust. 2a i 2b ustawy Prawo oświatowe.

¹² Art. 10 ust. 1, 2 i 2a ustawy o systemie oświaty.

¹³ Art. 4 pkt 35b oraz art. 117 ust. 2b ustawy Prawo oświatowe.

¹⁴ Dz.U. poz. 652.

i technik kształcenia na odległość (tryb e-learningowy). System egzaminów eksternistycznych umożliwia także podniesienie poziomu wykształcenia branżowego do poziomu wykształcenia średniego branżowego¹⁵.

Organizacja systemu oświaty odzwierciedla konstytucyjne zasady decentralizacji władzy publicznej oraz udziału samorządu terytorialnego w sprawowaniu władzy publicznej¹⁶, przy czym zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej (a do takich bezspornie należy edukacja¹⁷) są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne¹⁸. Zapewnienie kształcenia, wychowania i opieki na każdym etapie edukacyjnym, w tym kształcenia specjalnego i profilaktyki społecznej, jest zadaniem oświatowym jednostek samorządu terytorialnego odpowiedniego szczebla:

- gminy odpowiadają za edukację w szkołach podstawowych (oraz w przedszkolach i w innych formach wychowania przedszkolnego);
- powiaty odpowiadają za edukację w szkołach podstawowych specjalnych, szkołach ponadpodstawowych i placówkach wymienionych w art. 2 pkt 3-8 ustawy Prawo oświatowe; zadaniem oświatowym powiatu jest także zapewnienie warunków prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych w szkołach i placówkach prowadzonych przez powiat;
- samorzady województw odpowiadają za edukację w szkołach i placówkach o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.

Jednostki samorządu terytorialnego mogą zakładać i prowadzić szkoły i placówki, których prowadzenie nie należy do ich zadań własnych, po zawarciu porozumienia z jednostką samorządu terytorialnego, dla której prowadzenie danego typu szkoły lub placówki jest zadaniem własnym¹⁹.

Na podstawie analizy przedstawionego powyżej stanu prawnego i faktycznego należy stwierdzić, że funkcjonowanie systemu kształcenia osób dorosłych jest uregulowane w przepisach ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty i stosownych aktów wykonawczych w sposób kompleksowy i wyczerpujący, umożliwia dostosowanie form kształcenia do potrzeb i możliwości osób dorosłych, jak również gwarantuje realizację celów wymienionych w przedmiotowej petycji.

Obecnie nie istnieją przesłanki uzasadniające podjęcie działań legislacyjnych na rzecz modyfikacji zasad powoływania i organizacji szkół dla dorosłych w postulowanym zakresie. Ponadto, w opinii DSKKZ-MEiN, proponowane rozwiązanie dotyczące uruchomienia wskazanych typów szkół dla dorosłych "przez samorzady gminne po porozumieniu z właściwym starostą i powiatowym urzędem pracy" mogłoby być

¹⁵ Art. 20 ust. 3 pkt 2 ustawy Prawo oświatowe.

¹⁶ Art. 15 i 16 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁷ Art. 7 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 713, z późn. zm.), art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 920), art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2020 r. poz. 1668).

¹⁸ Art. 166 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁹ Art. 11 ust. 2 i 4 oraz art. 8 ust. 15, 16, 17 i 22 ustawy Prawo oświatowe.

postrzegane jako ograniczenie konstytucyjnie chronionej samodzielności samorządów terytorialnych.

Z poważaniem

Marianna Brzozowska-Skwarek
Zastępca Dyrektora
/ – podpisany cyfrowo/